

НАУКОВІ ДОПОВІДІ

Удовенко Ж.В., професор
кафедри криміналістичних
експертиз ННІ № 2 НАВС.

ЧОРНОБИЛЬСЬКА ТРАГЕДІЯ - СУМНИЙ УРОК ДЛЯ ЛЮДСТВА

Як і кожна людина, кожний народ отримує від вищих сил саме ту долю, ті випробування, які може витримати. Здавалося, що пережити ту страшну трагедію 1986 року не вийде, що масштаб катастрофи перевищує всі можливості суспільства вистояти і зберегти сили для відродження. Та все ж, пройшовши через роки героїзму та байдужості, самовідданості та бюрократії, замовчування, брехні, щирості, людяності та допомоги, - можна з впевненістю сказати, що наш народ та наша українська земля витримали, пережили, частково вимили з себе отруту, подорослішали, почали цінувати життя та навчилися боротися з небаченими раніш ворогами.

За масштабами лиха та важкості наслідків людство не знало більшої катастрофи, ніж аварія на Чорнобильській АЕС. З перших хвилин після вибуху і до сьогодні Україні доводиться вирішувати нові, небачені раніше проблеми та вирішувати задачі, розв'язку яких не знає ніхто. Серед них - термінова евакуація населення з забруднених територій (яка, нажаль, виявилася запізньою), надання постраждалим медичної допомоги; аналіз рівнів радіоактивного забруднення навколишнього середовища та його впливу на екосистеми та здоров'я людини; знезараження забруднених територій та водних джерел; забезпечення населення чистими продуктами харчування та інше.

Вибух спричинив радіоактивне зараження близько 50 тисяч кв. км. території України, 189 тисяч га орних земель та 157 тисяч га лісу стали непридатними для обробки через високий рівень радіоактивного забруднення. Радіоактивна хмара накрила 12 з 25 областей, постраждало більше 3х млн. людей. Чи могло їх життя залишитися таким, як раніше? Чи можна сказати, що зараз, 30 років потому, вони забули про те лихо? Та й чи живі вони зараз, чи мають сили й здоров'я згадувати своє життя до тієї страшної дати?

Завдяки специфічній радянській ідеології, люди на забруднених територіях були позбавлені найважливішого права - права обізнаності, елементарного права знати про небезпеку, що загрожує їм та їхнім сім'ям. Школи у Прип'яті продовжували працювати, діти гралися на вулиці у піску. З'явилися лише обережні офіційні натяки на те, що вікна краще тримати зачиненими, та безліч різноманітних пліток, які заповнили інформаційний вакуум. Страшно уявити, наскільки важчими були б наслідки, аби не підняли тривогу у Швеції, де на АЕС Форсмарк були знайдені радіоактивні частинки, які були принесені зі східної частини СРСР.

Саме ця секретність, що коштувала життя та здоров'я тисячам українців, породила у суспільстві недовіру до офіційних джерел інформації щодо реального стану справ на Чорнобильській АЕС. Тож уже 30 років страх «радіації» то трохи притихає, то спалахує серед людей з новою силою від кожної маленької жаринки-плітки.

Тоді, у далеких 80х - 90х роках, близько 600 тисяч людей з усього колишнього Радянського Союзу прийняли на себе роль захисників-ліквідаторів, що рятували українську землю від радіоактивної хвороби. Чи знали вони, чим прийдеться заплатити за свою відвагу? Чи відчували у повній мірі страх перед небезпекою? Чи розуміли, що, заради життя і здоров'я інших позбавляють цього найціннішого скарбу себе та своїх майбутніх дітей? Певно, що ні. Чи вчинили б так само, знаючи про це? Ми ніколи не отримаємо відповіді. Багатьох з

них вже немає на цій землі. Інші продовжують боротися за своє життя та здоров'я, а також за своє право на соціальний захист та підтримку від Держави. Є надія, що ця боротьба стане легшою, адже Указом Президента України 2016 рік оголошено роком вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС і пам'яті жертв Чорнобильської катастрофи.

За довгі роки Україна призвичаїлася до ролі хворого, що має невтішний діагноз, але активно й успішно продовжує боротися за своє здоров'я. Для створення інфраструктури роботи з радіоактивними відходами та відпрацьованим ядерним паливом ЧАЕС, перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему реалізуються 4 великі проекти, які фінансуються за рахунок міжнародних фондів. Проводиться радіологічний моніторинг стану забруднених територій та їх екологічного оздоровлення.

Короткі тези результатів дослідження The TORCH report 2016.

5 мільйонів людей ще й досі проживають на забруднених територіях Білорусі, України та Росії. 400 мільйонів людей мешкають в менш забруднених зонах. 42% території західної Європи було забруднено. На сьогоднішній день було зафіксовано 6 000 випадків захворювання на рак щитовидної залози, 16 000 нових випадків захворювання очікується в майбутньому. Збільшилася кількість хворих на радіогенну лейкемію, людей з серцево-судинними захворюваннями та раком грудей.

На територіях країн західної Європи (всі країни, за виключенням Білорусі, Росії та України), осіло близько 37% радіоактивних опадів, які складають 40% колективної дози випромінювання, що припала на північну півкулю. Підраховано, що в найближчі 50 років кількість смертельно хворих на рак збільшиться до позначки 40 000, що за своєю чисельністю не поступається кількості жертв після ядерного бомбардування Хіросіми і Нагасакі у 1945 році. На сьогодні у

000 людей вже було виявлено рак щитовидної залози, проте в найближчі 50 років цей показник може досягти 16 000. Беручи до уваги кількісну оцінку ризиків, було оприлюднено нові докази, що підкріплюють попередні дослідження щодо збільшення кількості хворих на лейкемію, рак, людей з серцево-судинними захворюваннями, психічними розладами, вродженими вадами та іншими хворобами, спричиненими впливом радіогенного фактору в країнах з найвищим показником радіаційного забруднення.

В рекомендаціях, поданих на розгляд до Європейської Комісії та національних урядів країн, йдеться про необхідність фінансування відповідних дослідницьких проєктів, щоб визначити вплив Чорнобильської трагедії в довгостроковій перспективі, включно з організацією необхідних реєстрів, щоб слідкувати за зростанням випадків захворювання на рак в Європі.

30 років минуло. Наче декорації до фільму жахів, заросли лісом покинуті села. Прип'ять зустрічає рідких гостей зіницями вибитих вікон, пронизливою тугою, що витає у пустих оселях, деревами на дахах багатоповерхівок та живими квітами біля хреста за шлагбаумом.

Коло вбивці - реактора кипить робота - будують конфаймент. Роботи розпочались в 2012 році. Укриття повинне було з'явитись вже в 2014, однак будівництво затрималось. На будівництво другого "саркофагу" країни-донори зібрали 750 млн. євро (за іншими джерелами 980 млн.), при чому всі витрати знаходяться під контролем ЄБРР.

"Саркофаг" будують за 180 м від 4 енергоблоку, що дозволить вберегти персонал (3 тис людей) від опромінення. Коли арка буде готова, її насунуть на об'єкт за допомогою спеціальних механізмів.

Робітники, що задіяні на будівництві, і є зараз жителями Чорнобиля. Вони вдихнули життя у місто, що вже не розраховувало на майбутнє.

У центрі Чорнобиля - діючий музей. Алея з назвами мертвих сіл виглядає справжнім цвинтарем. Поряд - велика фігура Янгола, що трубить, сповіщаючи про лихо.

Двері міської церкви відкриті, і можна побачити величезну Поминальну книгу, яку читають тут двічі на рік. А на подвір'ї церкви - Дзвін Скорботи.

І напис на ньому - як молитва: «Боже, допоможи нам грішним здолати цю біду».